

Fekete Csaba¹

A csehszlovák állambiztonságtól a Szlovák Információs Szolgálatig

*From the Czechoslovak State Security
to the Slovak Information Service*

Az egykori szocialista blokk államaiban működő titkosszolgálatok működésével, szervezetével kapcsolatos információk felkutatása, elemzése jelen idő tájt is az érdeklődés középpontjában áll. A források hiányából, elérhetőségének nehézségeiből adódóan minden szakmai és tudományos közlemény, publikáció megjelenése újabb lehetőség az ismeretszerzésre. Ez a tanulmány rövid betekintést nyújt abba a folyamatba, hogyan és milyen út vezetett – a Csehszlovákia állambiztonsági szervezetét létrehozó kassai kormányprogramtól – Szlovákia egyetlen civil nemzetbiztonsági szolgálatának, a Szlovák Információs Szolgálatnak (SIS) a megalakulásáig. A totalitárius rendszer időszaka mellett bemutatja továbbá az átmenet időszakának fontosabb szervezeti változásait, valamint a Szlovák Információs Szolgálat létrejöttének körülményeit, működésének jellemzőit.

Kulcsszavak: csehszlovák állambiztonság, totalitárius rendszer, Szlovák Információs Szolgálat

The search for and analysis of information on the functioning and organisation of the secret services of the former socialist bloc states is still a focus of interest. Due to the scarcity of sources and the difficulty of accessing them, every professional and scientific communication and publication is a new opportunity to gain knowledge. This paper provides a brief insight into the process of how the Slovak Information Service, the only civilian national security service in Slovakia, was established, starting from the Kosice Government Programme, which created the state security organisation in Czechoslovakia. In addition to describing the period of totalitarianism, it also describes the main organisational changes during the transition period and the circumstances of the creation and operation of the Slovak Information Service.

Keywords: Czechoslovak state security, totalitarian regime, Slovak Information Service

¹ Mesteroktató, r. dandártábornok, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészeti Kiképzési és Nevelési Intézet, e-mail: fekete.csaba2@uni-nke.hu

Bevezető

A keleti blokk államainak állambiztonsági szerveiről, titkosszolgáatairól írni még a felbomlásukat követő harminc év elteltével is nehéz feladat. Különösen igaz ez a megállapítás Szlovákia esetében. Ahhoz, hogy az ország nemzetbiztonsági szerveit részletesebben megismerjük, vissza kell tekinteni a cseh és szlovák közös múlt, az egykori Csehszlovákia állambiztonsági szerveinek működésére. Ebben a tanulmányban azt a fejlődési folyamatot kívánom bemutatni, hogy milyen út vezetett a csehszlovák állambiztonsági szervezet 1945 utáni létrejöttétől a Szlovák Információs Szolgálat megalakulásáig.

Röviden Csehszlovákiáról

Csehszlovákia az I. világháború végén – az Osztrák–Magyar Monarchia szétesésével a régi Csehországból, Morvaországból, Szilézia egy részéből és a Magyarországtól elcsatolt Felvidékből – 1918. október 28-án jött létre. Két évtizeden keresztül változatlan, centralizált államszervezettel parlamentáris köztársaságként működött.

A közel hét évtizedet megélt, mesterségesen létrehozott, többnemzetiségű állama-lakulat, amelynek történelme meglehetősen hektikusan alakult, két alkalommal bomlott fel. Először 1939. március 15-én. A harmadik birodalom által korábban már megszállt nyugat-csehszlovákiai területeken létrejött a Cseh–Morva Protektorátus. A cseh autonóm közigazgatás, amelynek élén a protektorátusi kormány és az államelnök (Emil Hácha) állt, kezdettől fogva a birodalmi protektor által vezetett német közigazgatásnak volt alárendelve. Szlovákia önálló köztársasággá vált, amely a hitleri Németország bábállama volt. A felvidéki területeket visszacsatolták, illetve volt egy Lengyelországnak megítélt terület, amely Lengyelország német megszállását követően szintén a harmadik birodalom része lett.

Az ország megalakulásától kezdve megoldatlan kérdésként jelentkeztek a szlovák autonómiatörekvések, amelyek feszültséget keltettek a csehek és a szlovákok viszony-rendszerében. A Szlovákiának ígért autonómia² – az önálló törvényhozás és bírósági rendszer, a saját adminisztráció, a hivatalos szlovák nyelv – a müncheni négyhatalmi egyezmény aláírásáig,³ illetve *A szlovák nemzet manifestuma*⁴ elfogadásáig vártott magára.

² Az Egyesült Államokban élő szlovákság szervezete, a Szlovák Liga és a Cseh Nemzeti Egyesület tagjai 1915. október 23-án a clevelandi egyezményben rögzítették egy föderatív államszövetség kialakításának elképzelését és szabályozták a jövőbeni államisággal kapcsolatos alapvető kérdéseket, vagyis a cseh és a szlovák nemzet egyesülését, amelynek részét képezte a szlovákok teljes nemzeti autonómiájának ígérete. Ezt váltotta fel 1918. május 31-én a pittsburghi egyezmény, amely már köztársasági államformáról rendelkezett. A csehszlovák állam megalapozásának fontos dokumentuma volt a két egyezmény.

³ Az egyezményt 1938. szeptember 29-én írta alá a Német Birodalom, az Egyesült Királyság, Franciaország és az Olasz Királyság, amely alapján Csehszlovákia köteles volt a szudétánemet területeket átengedni Németországnak.

⁴ A *Žilinský manifest* elnevezésű dokumentumot a szlovák képviselők fogadták el 1938. október 6-án Zsolnán, amelyben deklarálták a szlovák nemzet önrendelkezéshez való jogát.

Csak az 1938 őszi megalkotott alkotmánytörvény⁵ elfogadásával adták meg, viszont ez fél évet sem élt.⁶

A második világhéget követően⁷ a csehek és szlovákok föderatív berendezkedésben kísérelték meg az együttélést. A cseh és szlovák viszonyok politikai újrendezése lehetőséget teremtett a szlovák nemzeti törekvések részleges realizálására. A kormány a szlovákokat önálló nemzetnek ismerte el, valamint ígéretet tett arra, hogy a két nemzet viszonyában a teljes egyenlőség elvét fogja érvényesíteni, azonban – a II. világháború megelőző időszakhoz hasonlóan – továbbra is Prága dominált.⁸

Aszimmetrikus államjogi megoldással a prágai székhelyű csehszlovák állami intézmények mellett Pozsonyban létrehozták – korlátozott jogkörrel – a végrehajtó hatalmat gyakorló Megbízottak Testületét, a törvényhozó hatalmat pedig a Szlovák Nemzeti Tanács gyakorolta és rögzítette, hogy mely ügyek tartoznak a központi törvényhozás hatáskörébe, továbbá hogy a közös ügyekben a végrehajtó hatalmat a központi kormány gyakorolja.⁹ A szlovák nemzeti szervek és a csehszlovák központi szervek között fennálló viszonyokat nem tisztázták. Ennek megoldásaként születtek meg a prágai egyezségek.¹⁰

A Szovjetunió iránti szimpátia már a II. világháború alatt erősödött, a kommunisták presztízse is egyre nőtt, mert a legkövetkezetesebben ők álltak ki Csehszlovákia egysége mellett, és a német megszállás alatt az ellenállás legaktívabb résztvevői voltak. Az 1946-ban megtartott választásokon a kommunista párt jelentős sikereket ért el, több miniszteri – belügyi, mezőgazdasági, tájékoztatási – pozíciót is megszerzett, valamint a miniszterelnököt is a párt adta. Idő kérdése volt a kommunista hatalomátvétel, amely 1948-ban be is következett. Ezt követően a szlovák nemzetiautómia-kérdések háttérbe szorultak.

Az erős szovjet jegyeket magán viselő 1948-as alkotmány elfogadásával megerősített aszimmetrikus berendezkedés az 1960. évi alkotmány hatálybalépése után sem változott. Tartalmát tekintve – a centralizációs tendenciák eredményeként – a Szlovák Nemzeti Tanács jogkörei szűkültek, a Megbízottak Testülete megszűnt.¹¹

A prágai tavasz bukását követően 1968-ban bekövetkező jelentős változások egyike Csehszlovákia szövetségi állammá¹² alakítása volt. A legjelentősebb változást a kétkamrás Szövetségi Gyűlés létrejötte jelentette. Csehországban és Szlovákiában is létrehozták a Nemzeti Tanácsot, amely az egyes köztársaságok legfelső képviseleti és törvényhozó

⁵ A 299/1938. sz. alkotmánytörvényt 1938. november 22-én fogadták el. A dokumentum preambuluma leszögezte, mivel a Csehszlovák Köztársaság két egyenjogú nemzet szuverén akarata folytán jött létre, a szlovák nemzet számára biztosítja a teljes autonómiát.

⁶ 1939. március 14-én ugyanis Szlovákia országgyűlése megszavazta az önálló szlovák állam megalakulását.

⁷ A II. világháborút követően visszaállították Csehszlovákia határait Kárpátalja kivételével, amely a Szovjetunióhoz került.

⁸ KÉPESSY 2022: 91–92.

⁹ KÉPESSY 2022: 101–103.

¹⁰ 1945-ben és 1946-ban három egyezséget írtak alá. Az első 1945. június 2-án deklarálták, amelynek értelmében Csehszlovákia nem alakult át szövetségi állammá, hanem Szlovákia számára autonómiát biztosított. A második prágai egyezség 1946. november 4-én született, amely a köztársasági elnök jogköreit rendezte Szlovákia vonatkozásában. A harmadik prágai egyezséget 1946. november 6-án írták alá, amelyben arról született megállapodás, hogy az autonóm szlovák szervek felett miként gyakorolhatnak kontrollt a központi szervek.

¹¹ KÉPESSY 2022: 95.

¹² 143/1968. számú, a Csehszlovák Föderációról szóló alkotmányos törvény.

szervévé vált, és mindkét államnak önálló kormánya volt. Az alkotmánymódosítás taxatív módon sorolta fel azon ügyek kategóriáit, amelyek a Csehszlovák Szocialista Köztársaság és a két köztársaság közös hatáskörébe tartoztak. Ilyen volt többek között az állam belső rendjének és biztonságának ügye, a külpolitika, a háború és a béke kérdéseivel kapcsolatos döntéshozatal, a védelmi képességek, a gazdasági biztonság kérdése, illetve a szövetségi alkotmányosság védelme.¹³

A kommunista rendszerek 1989-ben bekövetkezett lengyelországi, magyarországi és keletnémet bukásának hatásai Csehszlovákiát is elértek. A kommunista rendszer 1989. november 29-én Csehszlovákiában is véget ért. 1989. december 10-én megalakult az új kormány. A demokratikus átalakulás folyamatában a Cseh és a Szlovák Nemzeti Tanács működésének jelentős szerep jutott.

Csehszlovákia fennállásának teljes időtartamát végigkísérték a csehek és a szlovákok rendezetlen vagy felemás módon rendezett államjogi viszonyai, ami az államszervezet hektikusan alakuló rendszerének működésére – a csehszlovák központi szervek és a szlovák nemzeti szervek viszonyára – is hatással volt. Az 1992 júniusában megtartott választásokon hatalomra jutott erők kormányfőinek több fordulón át tartó, eredménytelen tárgyalásait követően nyilvánvalóvá vált, hogy a föderáció fenntartása képtelenség. Csehszlovákia 1992. december 31-én második alkalommal, véglegesen felbomlott.

Hírszerző szolgálatok a kommunista Csehszlovákiában

Már a II. világháború alatt vita folyt arról – különösen az emigrációban¹⁴ –, hogy a háború után milyen legyen a csehszlovák államszervezet, milyen legyen a biztonsági szervezet struktúrája. Utóbbival kapcsolatban alapvetően három elgondolás körvonalazódott. Az első megoldásnak a háború előtti biztonsági testület megőrzésének lehetősége kínálkozott, miután azt „megtisztították” az árulóktól és a kollaboránsoktól. Második variációként a régi szervezet teljes felszámolása után egy totálisan új szervezet létrehozatalának gondolata merült fel. Harmadik lehetőségként – amelyet végül meg is valósítottak – az előző kettőt kombinálva részben új szervezetet hoztak létre.

A csehszlovák biztonsági szervezetben 1945 után lezajlott változásokat alapvetően a kassai Kormányprogram deklarálta, amely egyben meghatározta a csehszlovák rendszeti szervezet rendszerének további alakulását is. Ebben a kormány kifejezésre juttatta azon szándékát, hogy közigazgatási intézményrendszerében – amely magába foglalta a biztonsági szervek apparátusát is¹⁵ – egységes rendszer épüljön fel mind Szlovákiában, mind a cseh területen. Csehszlovákia II. világháború utáni fejlődését determinálta, hogy a keleti blokk országaként szovjet befolyási övezetbe került, és a szovjet állambiztonsági minta modellként szolgált.¹⁶

¹³ KÉPESY 2022: 104. [143/1968. számú, a Csehszlovák Föderációról szóló alkotmányos törvény 7. § (1) pontja.]

¹⁴ A vita a müncheni döntést követően megszűnő Csehszlovákia lemondott, és az USA-ba, majd Angliába emigráló köztársasági elnöke, Edvard Beneš által képviselt polgári ellenálló csoport és a Klement Gottwald vezetésével Moszkvába menekült kommunisták között folyt.

¹⁵ Az új biztonsági apparátus kialakításának elveit a kormány 1945. április 17-ei kassai ülésén fogadta el. Zbor národnej bezpečnosti–historia 2014.

¹⁶ BÁRTA 2019: 57.

A fentebb említett harmadik lehetőség megvalósításának keretében a kormány szorgalmazta a csendőrség megszüntetését és a teljes rendőri állomány egyetlen szervezetbe integrálását. Az általa meghatározott elveknek megfelelően 1945. június 30-án létrejött a Nemzetbiztonsági Testület (Zbor národnej bezpečnosti, ZNB).¹⁷ A szervezetnek 34 396 tagja volt. Regionális biztonsági osztályokat hoztak létre, hármat Csehszlovákia (Prága, Brno, Ostrava) és egyet Szlovákiában (Pozsony). Ezek irányították a belső nemzetbiztonság valamennyi elemét, tehát a belügyet, a hírszerzést, a jogi és igazgatási területet és a közlekedést.¹⁸ Az átalakítás törvényi háttere hosszú vita után született meg. 1947. július 11-én fogadta el a parlament a harmadik Csehszlovák Köztársaság első nemzetbiztonsági törvényét. Az 1947/149. számú törvény¹⁹ jogilag megerősítette a Nemzetbiztonsági Testületet, amelynek elemei az alábbiak voltak:

- az egyenruhás testületek – ez integrálta az állami rendőrséget, a csendőrséget, a községi rendőrséget, és létrejött a Közbiztonsági Szolgálat, a Verejná Bezpečnosť;
- a civil ruhás testület – állambiztonsági rendőrség – a belső és külső politikai hírszerzést és a gazdasági hírszerzést foglalta magába;²⁰
- a készenléti testület feladatait az államhatáron teljesítette, később mint készenléti rendészeti alakulat a Közbiztonsági Szolgálatnak alárendelt ezredként működött.²¹

A kommunista Csehszlovákia polgári hírszerző szolgálatait tehát az Állambiztonság (Štátna bezpečnosť, Štb) elnevezés alatt egyesítették. A szervezet a Nemzetbiztonsági Testületen belül jelentős túlsúllyal bírt, amit hatáskörének bővítésével tovább erősített a 289/1948. számú módosított nemzetbiztonsági törvény.²² A Štb alapvető feladatait két egymástól elválasztva működő önálló egysége – a hírszerzés és a kémelhárítás – látta el. Ez a két egység tekinthető a Szlovák Információs Szolgálat elődjének. Elsődleges feladataként a kommunista rezsim és a kormányzó Csehszlovák Kommunista Párt érdekeinek védelmét jelölték meg. A két önálló egység fontos volt a csehszlovák kommunisták, valamint a szovjet csatlósok biztonsági szolgálatai számára, mivel döntő szerepet játszott a korlátlan hatalom megszerzésében és fenntartásában. A kommunisták a hatalom kizárólagos megszerzésére irányuló tervükkel párhuzamosan megkísérelték teljes mértékben irányításuk alá vonni a teljes biztonsági apparátust. Tették ezt oly módon, hogy a lehető legtöbb tagjukat igyekeztek bejuttatni a biztonsági szervekbe, és őket vezetői pozíciókhoz juttatni, továbbá az újonnan alapított hírszerző és állambiztonsági szervezetek vezetői pozícióit betölteni.²³

A csehszlovák kommunisták vezetői a háború időszakát Moszkvában töltötték, ahol terveiket egyeztették a szovjet vezetéssel, majd utána is folyamatos tájékoztatást adtak a csehszlovákiai helyzetről, saját tevékenységükről. Ellentételezéseként pedig számtalan tanácsot, ajánlást kaptak Moszkvától. A jó kapcsolatok nemcsak a pártapparátuson belül alakultak ki, hanem a biztonsági szervek kommunista vezetői részéről is. A szovjetek ily

¹⁷ Zbor národnej bezpečnosti–historia 2014.

¹⁸ Deň Zboru národnej bezpečnosti [é. n.].

¹⁹ 149/1947 Zákon Zb. z 11. júla 1947 o národnej bezpečnosti.

²⁰ BÁRTA 2019: 51.

²¹ KOČAN–LÖFFLER–ZÁMEK 2013: 1.

²² 286/1948 Sb. Zákon zo dňa 21. decembra 1948 o národnej bezpečnosti.

²³ JAMBOR 2007: 18.

módon pontos képet kaptak a csehszlovákiai helyzetről. Ezt az együttműködést olyan emberek folytatták, akiknek tapasztalatai voltak a szovjet biztonsági szolgálatokról, munkatársaik vagy informátoraik voltak. A szovjet befolyás mindamellett nem közvetlenül volt jelen, hanem a csehszlovák kommunisták belügyminisztériumi jelenlétével – leplezetten – valósult meg. A szovjetekkel titkos kapcsolataik voltak, az információt szóban adták át, az írásban készült feljegyzéseket nem őrizték meg, és azok nem kerültek irattárakba sem.²⁴

Csehszlovákia 1990–1992 között

Az 1980-as évek végére a gorbacsovi politika eredményeként a Szovjetunióban bekövetkezett változások a kelet-európai országokban is változásokat eredményeztek, és ez politikai rendszerváltozáshoz vezetett. A peresztrojka hatására Csehszlovákia nyitni kezdett, és lépéseket tett a piacgazdaság, a demokrácia irányába.

A fordulatot az 1989-ben lezajlott rendszerváltozás hozta. Prágában egyetemi hallgatók 1989. november 17-ére – a kommunista vezetés által engedélyezett – diáktüntetést szerveztek Jan Opletal²⁵ emlékére az Albertov negyedben. A nagygyűlésre szóló meghívó szövegéből viszont az is kiderült, hogy azon nemcsak Opletalra emlékeznek, hanem a szabadságért és az igazságért is síkra szállnak.

Albertovból a megemlékezésen részt vevők a prágai várba vonultak. A közel kétórásra tervezett hivatalos program végén a mintegy 15 000 fős, euforikus hangulatban lévő tömeg nem oszlott fel, hanem Prága belvárosa felé vette az irányt.

A megmozdulás eleinte békésen zajlott. Az egyik vezetője – akiről később kiderült, hogy a csehszlovák állambiztonság ügynöke volt, és sikeresen épült be a tüntető fiatalok csoportjába – a tömeget a Nemzetbiztonsági Testület (ZNB) rendfenntartó erői kordonjának vezette. A demonstrációt feloszlatta ugyan a rendőrség, de a rá következő napokban a megmozdulások rendszeressé váltak.

Ezek a prágai események „bársonyos forradalomként” vonultak be a modern történelembe, amely alapvetően politikai, gazdasági változásokat, reformokat indított el a csehszlovák közéletben és természetesen a fegyveres testületekben is.

Az Opletal emlékére szervezett megemlékezést követő demonstráció résztvevőivel szemben alkalmazott erőszakos fellépés után a Nemzetbiztonsági Testület teljesen elvesztette hitelességét. A demokratikus átmenet legnagyobb kockázatát látták benne a volt Csehszlovákia belpolitikai ellenzéke ellen irányuló tevékenysége miatt.

²⁴ BÁRTA 2019: 52.

²⁵ 1939. október 28-án Prágában diáktüntetést szerveztek a Csehszlovák Köztársaság fennállásának 21. évfordulója alkalmából. A tüntetés egyben tiltakozás volt Csehország, Morvaország és Szilézia náci megszállása ellen. A demonstráción megölték Václav Sedláček péktononcot. Jan Opletal 24 éves orvostanhallgató súlyosan megsérült, majd 1939. november 11-én belehalt sérüléseibe. November 17-én a birodalmi kormányzó elrendelte a cseh egyetemek és kollégiumok bezárását. 1941 óta ez a nap a nemzetközi diáknap.

Új politikai pártok és mozgalmak²⁶ jöttek létre, majd miután ezek megalapították a nemzeti egyetértés kormányát,²⁷ kezükbe vették a demokratizálódási folyamatok irányítását. A demokratikus erők képviselőinek elsődleges feladata a totalitárius és tekintélyelvű rendszer leverése után a titkosszolgálatok felszámolása volt, amelyek a régi hatalom egyik szimbólumát jelentették.

Első és legfontosabb döntésük az állambiztonsági rendőri szervezet működésének felfüggesztése volt.²⁸ A szervezet tagjai nem láthatták el feladatukat, a szövetségi belügyminiszter pedig rendeletben határozott az úgynevezett civil háttérelőző bizottságok (a továbbiakban: Bizottság) felállításáról. A Bizottság tagjai az Štb minden alkalmazottjával személyesen beszélgettek el azért, hogy az interjúk során megismerjék korábbi tevékenységüket. A „polgári átvilágításnak”²⁹ az volt a célja, hogy felmérjék, az állományból ki folytathatja majd hivatását az újonnan megalakuló biztonsági és információs szolgálatoknál.³⁰

A Bizottság a Polgári Fórum és a Nyilvánosság az erőszak ellen mozgalom politikai pártok képviselőiből, valamint a Közbiztonsági és Nemzetbiztonsági Testület egykori – 1968 után elbocsátott – reaktivált tagjaiból állt fel. Egyes vélemények szerint a Bizottságot elhamarkodottan hozták létre, az olykor véletlenszerűen kiválasztott tagoknak nem volt kellő rálátásuk az Štb egyes tisztjeinek tevékenységére, ezért ez az ellenőrzés gyakran felületes volt.³¹

Néhány politikusnak az volt a véleménye, hogy nem kellett volna az Štb állományának egyetlen tagját sem tovább foglalkoztatni, míg mások azon a véleményen voltak, hogy a Bizottság által megbízhatónak és alkalmasnak ítélt állománytagok elbocsátása hiba lenne, mert egyébként más külföldi hírszerző szolgálatok fogják őket megszerezni.³²

Az Štb 1948 és 1989 között működött. Az állambiztonsági rendőrség minden egyes szervezeti elemét egy belügyminiszteri parancs szüntette meg,³³ új szervezetek jöttek létre. A megszüntetés azonban csak formális volt, mert az Štb tagjai nem távoztak, a régi „arcokkal” folyt tovább a munka.³⁴ Ettől függetlenül azonban mégis ezekkel a változásokkal kezdetét vette a csehszlovák rendészeti rendszer átalakítása, átalakulása.

A hírszerzés a Szövetségi Belügyminisztérium Külkapcsolati és Információs Hivatalaként (ÚZSI)³⁵ működött tovább. A kémelhárítást német mintára Alkotmány- és Demokráciavédelmi Hivatallá (ÚOÚD)³⁶ alakították át. Az ÚOÚD az Štb II., IV., VI. Igazgatóságából jött létre, amely a Szövetségi Belügyminisztérium része volt.³⁷

²⁶ Csehországban a Polgári Fórum (Občianské fórum), Szlovákiában a Nyilvánosság az erőszak ellen (Verejnost proti násiliu, VPN).

²⁷ 1989. december 10.

²⁸ STIERANKA 2019: 363.

²⁹ Lustrácie.

³⁰ STIERANKA 2019: 363.

³¹ STIERANKA 2019: 363.

³² STIERANKA 2019: 363–364.

³³ Richard Sacher belügyminiszter parancsa 1990. február 1-én szüntette meg a szervezetet.

³⁴ PALKO 2004: 21.

³⁵ Úrad pre zahraničné styky a informácie.

³⁶ Úrad na ochranu ústavy a demokracie.

³⁷ PALKO 2004: 21.

A Szövetségi Védelmi Minisztérium részeként alakult meg a Katonai Védelmi Hírszerző Ügynökség (VOS)³⁸ mint katonai kémelhárító szervezet. Létrejött továbbá az állami tisztviselők védelmére az Alkotmányos Tisztviselők Védelmének Szövetségi Hivatala.³⁹

Alkotmány- és Demokráciavédelmi Hivatal (ÚOÚD)⁴⁰

Az Štb megszűnését követően a kémelhárítás első számú szervezetévé vált az Alkotmány- és Demokráciavédelmi Hivatal (a továbbiakban: Hivatal). A Hivatal működését már törvény korlátozta. Kizárólag a szervezett bűnözéssel és a terrorizmussal kapcsolatban folytatott információszerzést és -továbbítást.

A remélt változás azonban nem volt teljes körű. Sem a Hivatal irányítása, sem személyi összetétele nem váltott ki teljes mértékű elégedettséget a közvéleményben. Megfogalmazódtak továbbá aggályok a civil háttérelenőrző bizottságok összetételét, eljárását illetően is. Utóbbiakkal kapcsolatban kiemelték a törvényben rögzített szabályok szerinti eljárás hiányát, amely így kérdésessé tette működésük objektivitását.

Az ÚOÚD személyi állományának összetétele megalakulásakor igen változatos volt. A vezetői pozíciókat az új demokratikus erők képviselői vagy reaktivált tisztek töltötték be. Az első reaktivált, meghatározó tag Jaroslav Svěchota volt, aki korábban a Štb 12. – Szlovák – Igazgatóságának vezetője volt, majd a Hivatal első helyettese. Ezt a funkciót töltötte be az első, vagyis az 1990 júniusában megtartott parlamenti választásokig. A harmadik Mečiar-kormány⁴¹ idején a Szlovák Információs Szolgálat helyettes vezetőjévé nevezték ki.

A műveleti munkát továbbra is az Štb azon korábbi személyi állományának tagjai végezték, akik a civil ellenőrző bizottságok szűrőjén átmentek. Bár az Štb egykori tagjai csak a hatályos törvények, az akkori kormány által megállapított szabályok alapján végezték munkájukat, az aggályok nem voltak alaptalanok.

Az 1990-es választások után az ÚOÚD-t az új belügyminiszter, Ján Langoš megszüntette.⁴² Úgy értékelte, hogy magas az egykori Štb-tagok hivatalon belüli aránya, és az nem felel meg az új demokratikus viszonyoknak sem. Arra döntésre jutott, hogy az ÚOÚD-t teljesen felszámolják, és új hírszerzést hoznak létre.⁴³ A Hivatal megszüntetését követően Langoš létrehozta a Szövetségi Információs Szolgálatot (FIS).⁴⁴

Külkapcsolati és Információs Hivatal (ÚZSI)⁴⁵

A Külkapcsolati és Információs Hivatal az Štb. I. Igazgatóságának utódjaként a hírszerzést képviselte az átalakult szervezeti rendszerben. Langoš hivatalba lépésével a folyamatok felgyorsultak, és rövid időn belül lezárultak a Nyugat-Európa államaival kötött

³⁸ Vojenské obranné spravodajstvo.

³⁹ Federálny úrad ochrany ústavných činiteľov.

⁴⁰ Úrad pro Ochranu Ústavy a Demokracie.

⁴¹ 1994–1998.

⁴² 1990. december 19.

⁴³ PÁLKO 2004: 23.

⁴⁴ Federalná Informačná Služba.

⁴⁵ Úrad pre zahraničné styky a informácie.

megállapodások (*gentleman's agreement*), amelyeknek része volt az egykori ügynökök hazahívása Csehszlovákiába azért, hogy ne kezdjenek az orosz KGB-nek dolgozni. Ennek lehetősége a nyugati titkosszolgálatokat aggodalommal töltötte el.⁴⁶

Szövetségi Információs Szolgálat (Federalná Informačná Služba)

Langoš belügyminiszter, miután 1990 decemberében döntött az Alkotmány- és Demokráciavédelmi Hivatal megszüntetéséről, egyben döntött a Szövetségi Információs Szolgálat (FIS) szervezetének felállításáról is. A Hivatal személyi állománya nem vált automatikusan a FIS részévé, annak IV. és VI. Igazgatóságából megalakult a Belügyminisztérium Felderítő Szolgálat (Patriciái služba), valamint a Különleges Technikai Szolgálatok Hivatala (Úrad zvláštnych technických služieb).⁴⁷

Az újonnan létrehozott szolgálat szervezésében az elsődleges szempontok egyike volt a korábbi Štb-állomány eltávolítása a rendszerből.⁴⁸

A FIS felállítását követő fél évben felmerültek vitás kérdések a csehek és a szlovákok között a FIS egységeinek diszlokációjáról. A FIS igazgatója és helyettesei egyetértettek abban, hogy centralizált szervezetet kell létrehozni, kisebb létszámú szlovák egységekkel. Az irányítás struktúrájának kialakításában Vladimír Palko szlovák igazgatóhelyettes a két – külön Csehországért és Szlovákiáért felelős – szakmai helyettessel működő modellt támogatta nagyon határozottan, illetve a létszámot illetően emellett foglalt állást, hogy a Csehországban és Szlovákiában szolgálatot teljesítők létszamaránya nem térhet el a 2:1-től. A vitát Langoš belügyminiszter azzal zárta, hogy Palko álláspontját elfogadta.⁴⁹

A FIS rövid időn belül újabb változást élt meg. A működésének kereteit jelentő törvény⁵⁰ hatálybalépésével egy időben⁵¹ kikerült a belügyminisztérium irányítása alól – a szövetségi kormány irányítása alá –, és az elnevezése is változott, Szövetségi Biztonsági Információs Szolgálatra (FBIS).⁵² Belső szervezeti strukturális átalakítás nem történt, csak az államapparátuson belüli helyzete változott.

Az 1991-ben elfogadott törvény különös jelentőséggel bírt, mert abban olyan elveket rögzített a jogalkotás, amelyek az 1993-as – máig hatályba lévő – Szlovák Információs Szolgálatról (SIS)⁵³ szóló törvénynek is az alapját képezik.

A Csehszlovák Szövetségi Köztársaság⁵⁴ a titkosszolgálatok átalakítását a nyugat-európai tapasztalatokra alapozva akarta megvalósítani, de annak korlátai rövid időn belül megmutatkoztak. Közheleszerű az a megállapítás, de talán nem indokolatlan ez esetben, hogy ami az egyik országban működik, korántsem biztos, hogy a másikban is működni fog.

⁴⁶ JAMBOR 2007: 22.

⁴⁷ VIGODA 2009: 18.

⁴⁸ JAMBOR 2007: 24.

⁴⁹ PALKO 2004: 27.

⁵⁰ 244/1991. Zákon č. o Federálnej bezpečnostnej informačnej službe a používaní spravodajských prostriedkov.

⁵¹ 1991. július 1.

⁵² Federálna bezpečnostná informačná služba.

⁵³ Slovenská Informačná Služba.

⁵⁴ A föderáció elnevezése 1990. március 29-től.

Ez Csehszlovákiát érintően is beigazolódott. A nyugat-európai minták egy az egyben nem voltak alkalmazhatók ebben a struktúrában.

Problémaként jelentkezett az állampolgárok részéről érzékelhető rendkívüli bizalomvesztés az intézmény működésével kapcsolatban, valamint a politika képviselőinek – különösen a cseh területen Vacláv Klaus – egyre erőteljesebben megjelenő azon véleménye, amely megkérdőjelezi a demokratikus berendezkedésben a titkosszolgálatok létezésének megalapozottságát.⁵⁵

A posztkommunista országok sajátos problémájaként jelent meg ezekben az átalakításokban az állami intézmények túlzott mértékű átpolitizáltsága. Ez a tendencia a Csehszlovák Szövetségi Köztársaság megszűnését követően erősödött meg különösen Szlovákiában.⁵⁶

Szlovák Információs Szolgálat (Slovenská Informačná Služba)

1991. október 4-én lépett hatályba a lusztrációs törvény,⁵⁷ amely feltételekhez kötötte a Cseh és a Szlovák Szövetségi Köztársaság, a Cseh Köztársaság és a Szlovák Köztársaság állami szerveiben és szervezeteiben egyes feladatok ellátását. Ez a törvény szabályozta többek között a Szlovák Köztársaság titkosszolgálatában való alkalmazás feltételeit. A törvény 1996-ban veszttette hatályát.

Csehország és Szlovákia önállóvá válásának időpontjában, 1992 végén a törvény végérvényesen megszüntette a Szövetségi Biztonsági Információs Szolgálatot (FBIS).⁵⁸ Utódja Csehországban a Biztonsági Információs Szolgálat (BIS),⁵⁹ Szlovákiában pedig a Szlovák Információs Szolgálat (SIS). Az utóbbi a Szlovák Köztársaság polgári integrált, azaz hírszerző és elhárító nemzetbiztonsági szolgálata, amely speciális szerv a rendészeti intézményrendszerben.

Az FBIS megszüntetése Csehországban az állomány szempontjából formalitás volt, mert annak tagjai – mint szövetségi ügynökök – távoztak a szervezetből 1992 végén, majd az új évben visszatértek annak jogutód intézményébe, amely addig már nemzeti jelleget kapott. Szlovákiában többségük munkanélkülivé vált. A vezetői pozíciót betöltők viszont nem végleg és nem hosszú időre hagyták el a szervezetet, mert Szlovákia nem engedhette meg magának, hogy titkosszolgálat nélkül működjön.

A SIS-t a Szlovák Információs Szolgálatról szóló törvény (SIS-törvény)⁶⁰ hozta létre, amelynek első igazgatójává Vladimír Mitrót nevezték ki. Mitro 1990 előtt magas állami pozíciókat töltött be, többek között tanácsadója volt a rendszerváltás előtti utolsó belügyminiszternek, Štefan Lazarnak.

A SIS vezetői a törvény rendelkezéseit kezdettől fogva nem tartották be, így újból lehetővé vált az egykori Štb-tagok reaktíválása. A hatályát veszttet lusztrációs törvény úgy rendelkezett, hogy nem létesíthetnek szolgálati jogviszonyt az Štb 2. Igazgatóságának

⁵⁵ JAMBOR 2007: 23–24.

⁵⁶ JAMBOR 2007: 24.

⁵⁷ 451/1991. Zákon č. Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích ČSFR, ČSR.

⁵⁸ 543/1992. Zákon č. Sb., o zrušení Federální bezpečnostní informační služby.

⁵⁹ Bezpečnostní informační služba.

⁶⁰ 46. zákon Národnej Rady Slovenskej republiky z 21. januára 1993 o Slovenskej informačnej službe.

(kémelhárítás) korábbi tagjai, akik legalább osztályvezetői beosztást töltöttek be. Kivételt csak az információs szolgálatok igazgatói jelentettek a törvény hatálya alól.

A SIS vezetése soha nem tagadta, hogy az Štb korábbi magas beosztású tisztjeit újból foglalkoztatja. Mitro ezt úgy indokolta, hogy csak azokat fogadta vissza a SIS, akik korábban nem dolgoztak a politikai kémkedés területén.⁶¹

A SIS a Szlovák Köztársaság egyetlen polgári hírszerző és elhárító szolgálata, hatáskörét mind az országon belül, mind külföldön gyakorolja. A feladatait rögzítő törvényben⁶² meghatározottak szerint ellátja az alkotmányos berendezkedés, a belső rend, az állam biztonságának, valamint az állam külpolitikájának és gazdasági érdekeinek védelmét. Együttműködik az összes kormányzati szervvel és az állami szervekkel, valamint a rendőrséggel és annak különleges egységeivel, a katonai hírszerzéssel, a külügyminisztériummal, a gazdasági minisztériummal, és a Szlovák Nukleáris Felügyelettel is szoros a kapcsolata. Együttműködhet nemzetközi szervezetekkel és partner-titkosszolgálatokkal. Külföldön dolgozó tisztjei a nemzetközi együttműködés fontos eszközei. Alapító tagja az 1994-ben Amszterdamban létrehozott nemzetközi hírszerző fórumnak és a Közép-európai Konferenciának (Middle European Conference, MEC).

Az operatív hírszerzés célkitűzéseinek elérése érdekében a törvény különleges jogköröket és hatásköröket biztosít a hírszerző szolgálatnak. Ezek különösen az információs technológiai eszközök, valamint a műveleti eszközök használatára vonatkozó különleges engedélyek. A Szolgálat tevékenysége az alapvető jogokat és szabadságokat csak a törvény által előírt módon és mértékben korlátozhatja, ha az a demokratikus társadalomban az állam biztonsága, a belső rend védelme vagy mások jogainak és szabadságának a védelme érdekében szükséges. A titkosszolgálati eszközök alkalmazásának engedélyezése, illetve használatának ellenőrzése speciális hatáskörrel rendelkező bírók jogkörébe tartozik.⁶³

Feladata továbbá a Szlovák Köztársaság által kötött nemzetközi szerződésekből, megállapodásokról, valamint a nemzetközi szervezetekben fennálló tagságából származó kötelezettségek végrehajtása.

Tájékoztatja a köztársasági elnököt, a Szlovák Nemzeti Tanácsot, a kormányt és tagjait a jelentős, a feladataik ellátásához és döntéseik meghozatalához szükséges információkról, valamint átadja a rendőrség és az ügyészség számára a bűncselekményekre – különösen a szervezett elkövetésre – utaló információkat.

A SIS három évtizedes fennállása alatt folyamatosan szembesült olyan új kihívásokkal, amelyek korunk társadalmainak biztonságérzetét meghatározták, és meghatározzák jelenleg is. A legjelentősebb ezek közül a terrorizmus elleni fellépés, a szervezett bűnözés, a tömeges méretű migráció, a szélsőséges politikai és vallási ideológiák terjedése, az energetikai biztonság területén, valamint a kibertérben jelentkező kihívások.

⁶¹ JAMBOR 2007: 26.

⁶² 46. zákon Národnej Rady Slovenskej republiky z 21. januára 1993 o Slovenskej informačnej službe.

⁶³ BODA 2016: 190.

A SIS tevékenységét és működését meghatározó törvény⁶⁴ három módosítása⁶⁵ hozott jelentős változást a feladataiban.⁶⁶

Az első jelentős törvényt módosítás a SIS feladatait kiterjesztette a szervezett bűnözésre irányuló hírszerzésre.⁶⁷ Bővítését az indokolta, hogy Szlovákia biztonsági helyzetét negatívan befolyásolta a szervezett bűnözés növekedése és az erős bűnözői struktúrák kialakulása.⁶⁸ A tevékenységét érintő második jogszabály-módosítás 2010-ben következett be, amikor a SIS feladatai⁶⁹ kiegészültek a külpolitikai érdekek érvényesítéséhez szükséges információk hírszerzésre háruló feladataival. A harmadik jelentős módosítás⁷⁰ mindazon túl, hogy módosította a SIS törvényi definícióját, pontosította feladatait a terrorizmus elleni küzdelem terén. Tevékenysége kiterjed a terrorizmus finanszírozására és támogatására, a terrorizmusban való részvételre vonatkozó információk megszerzésére, gyűjtésére, valamint értékelésére. Ezen túlmenően törvényi felhatalmazást kapott a politikai és vallási szélsőségekkel, az erőszakos szélsőségekkel,⁷¹ a káros felekezeti csoportokkal, a kibertérben zajló tevékenységgel és fenyegetésekkel, valamint az illegális nemzetközi személyszállítással, az illegális migrációval kapcsolatos információk megszerzésére, összegyűjtésére és értékelésére, amennyiben azok veszélyeztetik a szlovák állam biztonságát.⁷²

További feladatkör-bővülést jelentett, hogy a nemzeti terrorizmus elleni cselekvési terv⁷³ keretében a SIS azt a feladatot kapta, hogy saját szervezetében hozzon létre országos hatáskörű elemzőközpontot. Új szervezeti elemként jött létre a Nemzetbiztonsági Elemző Központ (Národné bezpečnostné analytické centrum).⁷⁴

A Nemzetbiztonsági Elemző Központ (NABC) főbb feladatai közé tartozik az állami szervek jelentései alapján biztonsági incidensekről komplex elemzések, értékelések elkészítése, a Szlovák Köztársaság biztonsági helyzetének nyomon követése. A potenciális fenyegetésre vonatkozó összes releváns információ egy szervezetben történő koncentrációja lehetővé tette azok komplexebb elemzését és azt, hogy a jogellenes cselekmények, fenyegetések megelőzéséért nemzeti szinten felelős szervezetekhez az elemzések eredményei időben eljussanak.⁷⁵

⁶⁴ 46. zákon Národnej Rady Slovenskej republiky z 21. januára 1993 o Slovenskej informačnej službe 2. §.
⁶⁵ 256. zákon z 29. septembra 1999. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 46/1993 Z. z. o Slovenskej informačnej službe v znení v neskorších predpisov, 151 zákon z 9. marca 2010 o zahraničnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov, 444 zákon z 21. decembra 2015. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Tretný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

⁶⁶ KULIK 2018: 4.

⁶⁷ 256. zákon z 29. septembra 1999 ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 46/1993 Z. z. o Slovenskej informačnej službe v znení v neskorších predpisov.

⁶⁸ KULIK 2018: 4.

⁶⁹ 151. zákon z 9. marca 2010 o zahraničnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁷⁰ 444. zákon z 21. decembra 2015. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Tretný zákon v znení NESKORŠÍCH predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

⁷¹ A SIS-törvény nem definiálta a „politikai szélsőségeség”, a „vallási szélsőségeség” és az „erőszakos szélsőségeség” fogalmát.

⁷² 444/2015. Čl. III zákona č. Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Tretný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

⁷³ A Szlovák Köztársaság Kormányának 2011. május 18-án hozott 316. számú határozata.

⁷⁴ 2013. január 1-jén kezdte meg működését.

⁷⁵ KULIK 2018: 7.

A SIS szervezete, irányítása, ellenőrzése

A SIS állami költségvetési szerv. A szolgálat élén az igazgató áll, akit a kormány javaslatára a köztársasági elnök nevez ki, és ment fel. A kormány határozza meg a szolgálat létszámát és az igazgató javaslatára jóváhagyja a szolgálat működésének alapszabályát.

A Szlovák Információs Szolgálat állományának jogviszonya állami szolgálati jogviszony. Az állomány tagja a Szlovák Információs Szolgálatról szóló törvény 9. §-ának felhatalmazása alapján kényszerítő eszközként löfegyvert viselhet, és az e törvényben meghatározottak szerint löfegyvert használhat. Emellett jogosult speciális eszközök alkalmazására is.

A szolgálat ellenőrzését a parlament végzi, amely a képviselők közül erre a célra speciális ellenőrző szervet hoz létre. A Nemzeti Tanács minden választási időszak elején megválasztja az ellenőrző testület tagjait, meghatározza a testület tagjainak számát, összetételét és munkamódszerét.

A Szlovák Köztársaság Nemzetgyűlésének a SIS tevékenységét ellenőrző különbi-zottsága elnöke ellenzéki képviselő, viszont a bizottságban kormánypárti többség van.⁷⁶

Az igazgató évente legalább egy alkalommal köteles a Nemzeti Tanácsnak jelentést benyújtani a szolgálat törvényben előírt feladatainak teljesítéséről.⁷⁷ Írásbeli megkérés alapján köteles tájékoztatást adni – előírt határidőn belül és mértékben – az ország elnökének, miniszterelnökének és a Nemzeti Tanács elnökének.⁷⁸

Összegzés

Szlovákia egyetlen polgári nemzetbiztonsági szolgálatának, a Szlovák Információs Szolgálatnak a létrejötte – visszatekintve a kassai kormányprogram következményeként felállított csehszlovák állambiztonsági szervezet létrehozásának időpontjáig – komplex, hosszú és sajátos folyamat eredménye.

A szocializmus idején a csehszlovák titkosszolgálatoknál is teljes mértékben érvényesült a szovjet befolyás. Az Štb 1948 és 1989 között működött, amelynek megszűnése azonban formális volt, mert a létrejött új szervezetekben a régi tagokkal folyt tovább a munka. Ettől függetlenül ezekkel a változásokkal elkezdődött a csehszlovák rendszertani rendszer átalakulása. A demokratikus átmenet időszaka mérőföldkönek tekinthető a SIS létrejöttében.

A nemzetbiztonsági szolgálatok az állam fennmaradása és sikeres működése szempontjából nélkülözhetetlen szervezetek,⁷⁹ de nem mindegy, hogy azokat mire és hogyan alkalmazzák.

⁷⁶ BODA 2016: 190.

⁷⁷ Zákon č. 46/1993 Z. z. Zákon Národnej rady Slovenskej republiky o Slovenskej informačnej službe 4. § (1) pont.

⁷⁸ Zákon č. 46/1993 Z. z. Zákon Národnej rady Slovenskej republiky o Slovenskej informačnej službe 4. § (2) pont.

⁷⁹ BÖRCSÖK-VIDA 2014: 64.

A SIS-t a Szlovák Információs Szolgálatról szóló törvény hozta létre, amely jelenleg is hatályban van. Ez a törvény határozta meg a jogállását, a szervezetét és a feladatait. Tevékenységét csakis a törvény által előírt módon gyakorolhatja, amely erős kontrollt alakított ki működése felett.

A SIS külső ellenőrzését a Szlovák Nemzeti Tanács külön erre a célra létrehozott bizottsága végzi. Működésének transzparenciáját erősíti, hogy tevékenységéről a szervezet honlapján minden évben nagyon részletes jelentést tesz közzé.⁸⁰

A szolgálat a Mečiar-érát⁸¹ követően nemzetközi szinten is elismerten működött. Megítélésének viszont nem tett jót, hogy legutóbbi két igazgatója (Vladimir Pčolinský,⁸² Michal Aláč⁸³) és igazgatóhelyettese (Boris Beňa) ellen – akiknek kinevezése politikai háttérű volt – korrupció gyanúját felvető bűncselekmények miatt indult büntetőeljárás. Ez jelenthet a szolgálat reputációjában, tekintélyének visszaszerzésében akadályokat, de nem feltétlenül jelenti azt, hogy a szervezet nem látja el a törvényben meghatározott feladatait.

Felhasznált irodalom

- BÁRTA Milán (2019): A csehszlovák állambiztonság együttműködése a keleti blokk politikai rendőrségeivel 1945–1949. Történeti vázlat. *Betekintő*, 13(2). Online: <https://doi.org/10.25834/BET.2019.2.3>
- BODA József (2016): „Szigorúan titkos” *Nemzetbiztonsági almanach. A környező országok biztonsági szolgálatai, a szlovák Nemzetbiztonsági Hivatal (Národný Bezpečnostný Úrad)*. Budapest: Zrínyi.
- BÖRCSÖK András – VIDA Csaba (2014): A nemzetbiztonsági szolgálatok rendszere (Nemzetközi gyakorlat a nemzetbiztonsági rendszer kialakítására). *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2(1).
- Deň Zboru národnej bezpečnosti [é. n.]. *Vtedy*. Online: www.vtedy.sk/zbor-narodnej-bezpecnosti-verejna-bezpecnost
- JAMBOR, Eduard (2007): *Vplyv Slovenskej Informačnej Služby na charakter a transformáciu politického systému na Slovensku do roku 1998*. Bakalárska práca. Brno: Masarykova Univerzita.
- KÉPESSY Imre (2022): Csehszlovákia vagy Cseh-Szlovákia? A föderalizáció esélyei a nemzetállamiság árnyékában. In BEKE-MARTOS Judit (szerk.): *Összetett állammodellek és a hatalommegosztás elve*. Budapest: Gondolat.
- Klub policajnej histórie* [é. n.]. Online: <http://kph.ilumin.sk/kph/>
- KOČAN, Stefan – LÖFFLER, Boris – ZÁMEK, David (2013): *Poriadková Polícia*. Aleš Čenek s.r. o.

⁸⁰ Správa o činnosti SIS [é. n.].

⁸¹ Vladimír Mečiar egykori szlovák politikus, aki 1990 júniusától 1991 májusáig, 1992 júniusától 1994 márciusáig és 1994 decemberétől 1998 októberéig volt Szlovákia miniszterelnöke. Hivatali ideje alatt bírálták autokratikus kormányzási stílusa és a szervezett bűnözéssel való kapcsolata miatt.

⁸² 2020. április 15. és 2021. március 18. között látta el a SIS igazgatói feladatait.

⁸³ 2021. június 5. és 2023. augusztus 23. között látta el a SIS igazgatói feladatait.

- KULIK, Juraj (2018): *25 rokov Slovenskej informačnej služby v bezpečnostnom systéme Slovenskej republiky, Aktuálne otázky aplikácie kriminálneho spravodajstva v kontexte nových trendov v Európskej únii*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave.
- PALCO, Vladimír (2004): *Boj a moc a tajná služba*. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška. *Správa o činnosti SIS* [é. n.]. Online: www.sis.gov.sk/pre-vas/sprava-o-cinnosti.html
- STIERANKA, Jozef (2019): *Zmeny bezpečnostných zložkách v období 1989 až 1993 vyvolané spoločenskými zmenami v novembri 1989. November 1989 Politika, Právo, Polícia a Bezpečnosť, Zborník z vedeckej konferencie konanej dňa*. Bratislava: Akadémia Policajného Zboru v Bratislave.
- Zbor národnej bezpečnosti–história (2014). *Klub policajnej histórie*, 2014. május 11. Online: <http://kph.ilumin.sk/kph/index.php/zbor-narodnej-bezpecnosti/24-zbor-narodnej-bezpecnosti>
- VIGODA, Viktor (2009): *Komparácia českých a slovenských spravodajských služieb v procese tranzície a konsolidácie*. Bakalárska práca. Brno: Masarykova Univerzita.

Jogforrások

- 143/1968 Ústavný Zákon z 27. októbra 1968 o československej federácii (Az 1968. október 27-én kelt 143/1968. számú, a Csehszlovák Föderációról szóló alkotmányos törvény). Online: www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1968/143/
- 149/1947 Zákon Zb. z 11. júla 1947 o národnej bezpečnosti (1947. július 11-én kelt 149/1947. számú törvény a nemzetbiztonságról). Online: www.zakonyprolidi.cz/cs/1947-149
- 151 zákon z 9. marca 2010 o zahraničnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov (2010. március 9-én kelt 151/2010. számú törvény a külszolgálatról és egyes törvények módosításáról). Online: www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2010/151/244/1991. Zákon č. o Federálnej bezpečnostnej informačnej službe a používaní spravodajských prostriedkov (1991. május 29-én kelt 244/1991. számú törvény a szövetségi biztonsági információs szolgálatról és a titkosszolgálati eszközök használatáról). Online: www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-244
- 256 zákon z 29. septembra 1999 ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 46/1993 Z. z. o Slovenskej informačnej službe v znení v neskorších predpisov (A Szlovák Információs Szolgálatról szóló 46/1993. számú törvény módosításáról 1999. szeptember 29-én kelt 256/1999. számú törvény). Online: www.zakonypreludi.sk/zz/1999-256
- 286/1948 Sb. Zákon zo dňa 21. decembra 1948 o národnej bezpečnosti (1948. december 21-én kelt 286/1948. számú törvény a nemzetbiztonságról). Online: www.zakonypreludi.sk/zz/1948-286
444. zákon z 21. decembra 2015. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (A Büntető törvénykönyvről szóló 300/2005. számú törvény és egyes törvények módosításáról 2015. december 21-én kelt 444/2015. számú törvény). Online: www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2015/444/